

TIDSKRIFT FÖR POLITISK FILOSOFI
NR 3 2019 | ÅRGÅNG 23

Bokförlaget THALES

PATRICK KRASSÉN (RED.) *Ny Liberalism*.
Stockholm: Timbro, 2018.

NÄR JAG SOM tonåring var med i Liberala Ungdomsförbundet fick jag intrycket att liberalerna kunde delas in i tre kategorier: de klassiskt liberala utilitaristerna, de radikala libertarianerna och de socialliberala egalitarianerna. I breda drag representerades de av de tre olika politiska filosoferna John Stuart Mill, Robert Nozick respektive John Rawls. Även om de alla var liberala, och ofta höll med varandra i dagsaktuella sakfrågor, så rättfärdigade de sina positioner utifrån olika grundantaganden och formulerade olika visioner för ett helt rättvist samhälle. Den som idag hamnar i en diskussion om liberal ideologi kan lätt ges intrycket att debatten stått stilla sedan Rawls och Nozick skrev *En teori om rättvisa* och *Anarki, stat och utopi* på 1970-talet. Både bland politiska ungdomsförbund och vid akademiska seminarier tycks striden om liberalismen fortfarande stå mellan Mills, Rawls och Nozicks versioner av liberalism. Syftet med *Ny liberalism* är att uppdatera denna föråldrade bild. I denna antologi presenteras sex internationellt framträdande samtida liberala tänkare i varsitt kapitel, många av dem för första gången på svenska, av sakkunniga svenska författare.

Tänkarna kommer från vitt skilda fält och ger därför en mångfald av olika perspektiv. Ekonomihistorikern Deirdre McCloskey, i antologin presenterad av Mattias Svensson, »ställer Marx på huvudet» genom att förklara den industriella revolutionen med idéer snarare än materiella faktorer. Hon argumenterar att det var borgerliga och liberala dygder och värderingar, snarare än kapital eller institutioner, som banade vägen för den extrema välståndsökningen världen upplevt sedan 1600-talet. Ebba Karlsson bidrar med ett kapitel om socialpsykologen Jonathan Haidt. Haidt är mest känd för att ha utvecklat *Moral Foundations Theory*, en moralpsykologisk

teori enligt vilken våra moraliska intuitioner och omdömen baseras på sex moraliska fundament: omsorg, rättvisa, lojalitet, auktoritet, helighet och frihet. Dessa ska betraktas som moraliska »grundsmaker» som kan kombineras på olika sätt för att ge upphov till mer komplexa värderingar. Undersökningar har visat att medan progressiva politiker och väljare i USA framförallt fokuserar på fundamenten omsorg, rättvisa och frihet, så bryr sig konservativa väljare om samtliga sex fundament, inklusive lojalitet, auktoritet och helighet. Teorin har visat sig kunna användas för att förklara väljarbeteende i amerikanska val, och i kapitlet visar Karlsson även hur teorin kan tillämpas på en svensk politisk kontext. Men den kan också användas för att trimma politisk kommunikation och retorik efter lyssnarens värderingar.

Men vid sidan av dessa mer empiriskt orienterade tänkare dominerar antologin av normativa, analytiska politiska filosofer. David Schmitz, vars teorier förklaras av Jesper Ahlin Marceta, vänder sig emot både Rawls och Nozicks monistiska ambitioner att rättfärdiga alla politiska beslut utifrån en enda princip. Istället förespråkar han en form av värdepluralism, och att vi måste använda våra överlagda omdömen för att hitta situationsanpassade kompromisser mellan dessa konkurrerande liberala principer. John Tomasi, i antologin presenterad av Alexander Funcke, utgår istället från ett i breda drag rawlsianskt ramverk, men kombinerar det med empiriska antaganden inspirerade av nationalekonomen Friedrich Hayek. På så vis rättfärdigar han ett marknadsliberalt samhälle, samtidigt som han formulerar en intern kritik av Rawls mer socialliberala position.

Fritz-Anton Fritzson bidrar med ett kapitel om filosofen Jan Narveson, som använder kontraktsteori för att förklara inte bara politiska förpliktelser, utan moralen som sådan. Denna kontraktsbaserade moral bör enligt Narveson vara så tunn och inkluderande att den rationellt kan accepteras av alla personer, eller åtminstone alla som är intresserade av att leva i fredlig samexistens med andra människor. Jämfört med ett amoraliskt, och därmed våldsamt och konfliktfyllt, naturtillstånd skulle alla fredliga personer rationellt acceptera en icke-aggressionsprincip, enligt vilken man enbart får använda våld och tvång i självförsvar. Denna kan därför utgöra

en grund för den tunnaste möjliga, och av konsensus accepterade moralen. Men den skulle inte inkludera några krav på ekonomisk omfördelning, då somliga skulle förlora på sådan omfördelning och därför inte ha rationella skäl att acceptera den. Eftersom stater per definition är aggressiva är denna kontraktbaserade moral enbart förenligt med ett anarkokapitalistiskt samhälle, det vill säga ett samhälle utan någon centraliserad statsmakt, men med stark privat äganderätt. Bokens sista kapitel är skrivet av antologins redaktör Patrick Krassén, och presenterar Michael Huemer. Huemer landar i liknande anarkokapitalistiska slutsatser som Narveson, men når dit genom en annan argumentativ strategi. Istället för att ge positiva argument för en anarkokapitalistisk politik, så argumenterar han för att alla de skäl som historiskt har getts för att rättfärdiga statens auktoritet är ogiltiga, och att staten därmed helt saknar legitimitet.

Det går utmärkt att läsa ett av kapitlen enskilt från de andra för att få en introduktion till ett enskilt författarskap. Men genom att läsa kapitlen tillsammans ges läsaren inte bara en presentation av sex individuella författarskap, utan även en bredare presentation av den samtida liberala teorin mer generellt. De korta introduktionerna är välskrivna och lättlästa, och lyckas göra teoretikerna tillgängliga för dem som saknar förkunskaper om liberal teori, samtidigt som de är intressanta och lärorika även för dem med större förkunskaper. De mest centrala bakomliggande tänkarna i boken är som sagt John Rawls och Robert Nozick, vars teorier redogörs för i korta drag i bokens tredje kapitel. Samtidigt hänvisar antologin ständigt till ännu äldre politiska teoretiker, som John Stuart Mill och Friedrich Hayek, men förklarar pedagogiskt hur deras idéer kan relateras till bokens nya liberala teoretiker. På så vis utgör *Ny liberalism* inte bara en uppdatering av den senaste utvecklingen inom liberal teori, utan ger också läsaren en bredare introduktion till ämnet och dess historia.

Även om alla antologins teoretiker faller inom en mer generell liberal tradition, så verkar de också skilja sig något åt i sin förståelse av liberalism. McCloskey och Tomasi verkar i stil med till exempel Hayek och Mill i en klassiskt liberal tradition, där den fria marknaden rättfärdigas av sina positiva konsekvenser. Narveson och Hu-

emer rättfärdigar snarare sin liberala position i en mer libertariansk tappning, genom att hänvisa till idéer om självägarskap, naturliga rättigheter och icke-aggressionsprincipen. Men mer egalitära tänkare i Rawls fotspår, så som Ronald Dworkin och Amartya Sen, lyser med sin frånvaro. Till och med Tomasi som bygger på Rawls principer använder dem just för att underminera hans egalitära slutsatser, till förmån för mer klassiskt liberala sådana. De teoretiker som presenteras är med andra ord mer nyliberala än socialliberala, och delar en i grunden positiv inställning till marknadsmekanismer och en generell skepsis mot statliga ingrepp i desamma. Samtidigt skiljer de sig avsevärt i hur radikalt de tolkar sin liberalism. Narveson och Huemer är båda filosofiska anarkister som argumenterar emot staten som sådan. McCloskey, Schmitz och Tomasi å andra sidan tolererar inte bara den minimala staten utan dessutom vissa former av offentliga investeringar i exempelvis utbildning.

Det är dock värt att påpeka att antologin inte bara är läsvärd för den som sympatiserar med marknadsliberal ideologi, utan är tänkvärd även för dem som är intresserade av statsvetenskap eller politisk filosofi mer generellt. Haidts *Moral Foundations Theory* är i grunden empirisk, och lika relevant för konservativa och socialister som den är för liberaler. McCloskeys forskning är också empirisk, och innehåller lika mycket humaniora, ekonomi och samhällsvetenskap som filosofi. Men även de mer renodlat filosofiska kapitlen är av intresse för fler än marknadsliberaler. Tomasi och Schmitz riktar sig som sagt mot egalitarianer i Rawls anda, medan Narveson och Huemer lyfter frågor som berör politisk legitimitet överlag, och därför är av intresse för alla som är intresserade av politisk teori. Narvesons resonemang i synnerhet är lika mycket metaetik som politisk filosofi, och kan därför vara intressant inte bara för politiska filosofer utan praktiska filosofer generellt.

Tyngdpunkten ligger i flera av kapitlen vid att presentera de respektive teoretikernas positioner. Ibland sker det på bekostnad av att i detalj redogöra för de argument som används för att rättfärdiga dessa positioner. Jag tror därför inte att antologin borde användas just för att utvärdera teoretikernas idéer eller liberalismen. Snarare bör den användas för att ge en översikt över den samtida liberala

diskussionen, eller för att ge ett smakprov och en introduktion till något av dessa sex författarskap. Den som sedan på allvar vill utvärdera och bemöta de filosofiska idéer som framförs i boken gör bäst i att också läsa originalverken.

Med sin historiska förankring är det slutligen intressant att fråga sig hur nya dessa liberala teorier egentligen är. Snarare än att göra ett radikalt brott gentemot Mill, Rawls och Nozick, så verkar de inom samma liberala paradig. Det är också slående att författarna hämtar inspiration och insikter från ännu tidigare teoretiker, som föregår både Rawls och Nozick. Schmitz pluralism uppvisar stora likheter med till exempel W.D. Ross intuitionistiska värdepluralism. Tomasi tar sin grund i Hayeks ekonomiska och etiska teorier. Narvesons kontraktualism visar en tydlig koppling tillbaka till Thomas Hobbes motsvarighet. McCloskely blickar ännu längre tillbaka då hon grundar mycket av sitt försvar av liberalismen på aristotelisk dygdetik. Men även om författarnas skuld till tidigare tänkare är uppenbar ska det inte hållas emot dem. Filosofer har i alla tider inspirerats av tidigare tänkare. Vad de teoretiker som presenteras i *Ny Liberalism* lyckas göra är att uppdatera dessa idéer och tillämpa dem i den samtida debatten om liberalism och rättvisa på nya, intressanta och innovativa sätt.

→

Martin Jacobson